

פוטנציאל התיירות ממדינות מוסלמיות לישראל ולתל אביב

תמונה באדיבות אתר פיקיוויקי לשימוש חופשי

1

דצמבר 2020

כתיבה ועריכה:

ד"ר מורן זגה וד"ר שחר שילה

ר.א.ש. תיירותי
(הנתיב / אבי קורנס / שחר שילה)

סינרזיה מהתכנון ועד הביצוע

תוכן המסמך

*** זהו תקציר מתוך עבודה מלאה שהוגשה למנהלת עיר עולם ותיירות תל אביב

1. רקע כללי להבנת השינויים הגיאופוליטיים במזרח התיכון
2. פוטנציאל התיירות ממדינות מוסלמיות לישראל
3. מוטיבציות התיירים ממדינות מוסלמיות ואתרי עניין בישראל
4. מאפייני החברה האמירתית ומאפייני התיירות: פנאי, תיירות צליינית (דתית), תיירות עסקית
5. היתרונות של העיר תל אביב-יפו לתיירות אמירתית
6. סיכום

1. רקע כללי:

בחודש דצמבר 2010 פרצו מהומות בתוניסיה, שהחלו את התקופה שזכתה לכינוי "האביב הערבי". שורה של משטרים ערביים ברחבי המזרח התיכון עברו טלטלות קשות, עת יצאו המוני אזרחים להפגנות סוערות שבחלקן גם הפכו למהומות דמים.¹ חוסר שקט פוליטי זה, הנמשך מאז ועד עתה, הינו ביטוי לשינויים חברתיים וכלכליים דרמטיים, המתרחשים בעולם הערבי והמוסלמי כולו. אירועים חשובים אלה, לצד שינויים גלובליים במעמדן של מדינות מוסלמיות ולצד שינויים כלכליים ופוליטיים עולמיים, החלו להניע תהליכי עדכון תפיסות עולם בחלק מהמדינות המוסלמיות והערביות ברחבי העולם, תהליכים הצפויים להמשיך ולהשפיע על הקשר של ישראל והעולם המוסלמי. בשלהי שנת 2020, מצויה מדינת ישראל בתהליכי נורמליזציה ופיתוח קשרי שלום ומסחר עם שורה של מדינות ערביות, אשר נחשבו בעבר מדינות אויב. בעת כתיבת שורות אלו, מצויות כבר איחוד האמירויות הערביות, בחריין, סודן ומרוקו בתהליכי נורמליזציה עם מדינת ישראל. על פי פרסומים רבים ושונים, שוקלות בימים אלה מדינות מוסלמיות וערביות שונות מחדש את עמדתן כלפי ישראל, ואף בוחנות חתימה שכזו על הסכמי שלום ונורמליזציה.² ישראל מהווה עד תיירותי מרתק עבור מבקרים מוסלמים. על מנת לעמוד על הפוטנציאל הגלום בתיירות מוסלמית לישראל, נסקור בקצרה כמה נתוני יסוד חיוניים לסוגיה זו.

2

2. פוטנציאל התיירות ממדינות מוסלמיות לישראל:

– העולם המוסלמי מונה כיום כמיליארד וחצי בני אדם, שרובם המוחלט סונים (כ- 90%) ומיעוטם שיעים (כ- 10%). בהקשר לסכסוך הפלשתיני-ישראלי, ראוי להבחין בגיוון העולם הערבי, שבו קיימים הבדלים משמעותיים בין מדינות ערביות מתונות שאינן בעלות אופי

¹ Al Haddad, Amirah (2020). Redefining the social contract in the wake of the Arab Spring: The experiences of Egypt, Morocco and Tunisia, *World Development*, Volume 127, <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2019.104774>

² פרופסור עוזי רבי, מזרח תיכון חדש: מפת ההזדמנויות של ישראל <https://news.walla.co.il/item/3388995>

ר.א.ש. תיירותי
(הנית ניר / אבי קורנס / שחר שילה)

סינרזיה מהתכנון ועד הביצוע

אסלאמי נוקשה, לבין מדינות ערביות שמרניות בהן חוקי האסלאם הם חוקי המדינה. לצד זאת, חשוב לציין כי מרבית המוסלמים בעולם אינם ערבים, ולמעשה כוללות כל מדינות ערב סה"כ כ-20% מסך המוסלמים בעולם כולו.³ נתון זה משמעותי מאד, שכן למרבית המוסלמים בעולם אין כל סכסוך עם ישראל, והמדינות המוסלמיות בכל העולם, נוטות "ליישר קו" בנושא יחסן לישראל עם ערב הסעודית, אשר לה מעמד בכיר ויוקרתי בעולם המוסלמי כולו, בשל היותה שומרת המקומות הקדושים, וכן בשל העובדה כי לסעודים יש שליטה במתן (או מניעת) וויזות לעולי הרגל המוסלמים לצורך עלייה לרגל לעיר הקדושה מכה במהלך ימי החאג'.

– על פי אחת התחזיות שפרסם ארגון התיירות העולמי (U.N.W.T.O), צפויה התיירות המוסלמית לגדול לכדי מחצית מכלל התיירות העולמית כבר בשנת 2050.⁴ התיירות המוסלמית כולה נמצאת בגידול מתמיד מהיר, ולצד זאת מדינות המקור המוסלמיות מצויות בגידול אוכלוסייה מהיר פי כמה וכמה ממדינות המקור הנוצריות והאחרות.

– נראה כי רבים מהמוסלמים בעולם הרחב, מפגינים התנהגות צרכנים אוניברסלית וקוסמופוליטית, אשר אינה מונעת ממוטיבציות של תיירות דתית מוסלמית כלל וכלל.⁵ מוסלמים צעירים רבים ברחבי העולם כולו, וכך גם ממדינות המפרץ הערבי, מונעים ממוטיבציות תיירותיות עדכניות ומודרניות. לאור זאת, חשוב לציין כי בני הדור הצעיר ממעמד הביניים במדינות מוסלמיות רבות, מבקשים חוויות תיירותיות מגוונות בדומה לבני גילם מאירופה, אמריקה ואסיה.⁶

– התיירות המוסלמית לישראל מצויה בעלייה, ובשנים 2017-2019 ביקרו בישראל בכל שנה בין 90,000 ל-120,000 תיירים מוסלמים מוצהרים.⁷ ניתן להניח כי רבים מהתיירים הנכנסים לישראל, נוטים שלא להזדהות בסקר כמוסלמים, ולפיכך סביר להניח כי מספר המוסלמים אף גדול יותר בפועל (ומתחבא בסקר של משרד התיירות תחת "חסרי דת").

– דוגמה מעניינת היא התיירות הצליינית התורכית לישראל, שגדלה והתפתחה בשנים האחרונות ומונה בכל שנה כמה עשרות אלפי תיירים, המגיעים כעולי רגל.⁸

– התיירות האינדונזית מעניינת גם היא, שכן כ-35% מהתיירים האינדונזים, מזדהים כמוסלמים.⁹

3

³ <https://berkleycenter.georgetown.edu/essays/demographics-of-islam>

⁴ U.N.W.T.O - Contribution of Islamic Culture and its Impact on the Asian Tourism Market, Published: January 2017 - online book - <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284418053>

⁵ Balli, Faruk, Hassan B. Ghassan & Essam H. Al Jeeфри (2020) Towards Understanding GCC Outbound International Tourism, *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, 12:2, 142-151, DOI: 10.1080/19407963.2018.1556671

⁶ Valek, Slak Natasa & Anestis Fotiadis (2019). Is tourism really an escape from everyday life? Everyday leisure activities vs leisure travel activities of expats and emirati nationals living in the UAE. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, Volume 12 Issue 2, Pages 238-254.

⁷ משרד התיירות (דצמבר 2020). סקר תיירות נכנסת - ניתוח נתונים ינואר - תחילת מרץ 2020.

⁸ משרד התיירות (מרץ 2018). סקר תיירות נכנסת דו"ח שנת ינואר - דצמבר 2017, מרטנס הופמן יועצים לניהול בע"מ.

⁹ משרד התיירות (מרץ 2018). סקר תיירות נכנסת דו"ח שנת ינואר - דצמבר 2017, מרטנס הופמן יועצים לניהול בע"מ.

– נתון מעניין נוסף לנושא זה, הינו פוטנציאל התיירות המוסלמית מאסיה בכללה. מתוך כלל התיירות האסיאתית לישראל מדווחים 27.4% אודות היותם מוסלמים.¹⁰

לאור הסכמי אברהם ולאור ההתרחשויות של השנה החולפת, נראה כי יש לצפות לגידול מתון במספר המוסלמים שיגיעו לישראל בשנים הקרובות, וזאת לפחות עד שערב הסעודית תכריז על נורמליזציה או על שיפור רמת היחסים עם מדינת ישראל.

השיפור במצב הפוליטי מביא להתעניינות של תיירים ממדינות מוסלמיות (ולאו דווקא תיירים המונעים ממוטיבציות מוסלמיות) בישראל וזאת בדומה למה שהתרחש לאחר הסכמי אוסלו בשנת 1993.

כותבי מסמך זה, מניחים כי למדינת ישראל בכלל, ולעיר תל אביב-יפו בפרט, יש היצע תיירותי ייחודי במינו עבור אוכלוסיות שונות ממדינות מוסלמיות ברחבי העולם.

תיירים רבים ממדינות מוסלמיות עשויים להתעניין בביקור בתל אביב-יפו ובישראל ולאו דווקא בגין המורשת וההיסטוריה המוסלמית העשירה שלה (אם כי זו בהחלט תהיה בעלת חשיבות בבחירת היעד)

¹⁰ משרד התיירות (מרץ 2018). סקר תיירות נכנסת דו"ח שנתי, ינואר - דצמבר 2017, מרטנס הופמן יועצים לניהול בע"מ.

3. מוטיבציות התיירים ממדינות מוסלמיות ואתרי עניין בישראל

לאורם של הסכמי אברהם (ואלה שעוד צפויים), משתנה היחס לישראל והביקור בה הופך לאפשרות ריאלית עבור לאומים רבים במזרח התיכון וברחבי העולם, שעד כה לא יכלו אף לשקול ביקור שכזה. ישראל עשויה להוות כר פורה לביקושי תיירות ממדינות מוסלמיות בשל מספר סיבות. בטרם נסקור את תחום המורשת, המהווה כוח משיכה מרכזי לתייר המוסלמי בישראל, נציג בקצרה את המוטיבציות הרלבנטיות לתיירות ממדינות מוסלמיות בישראל: ¹¹

- תיירות סיור ותיור קלאסית Sight-seeing
- תיירות מורשת מוסלמית וכללית (היסטוריה וארכיאולוגיה)
- תיירות דת (אתרים מקודשים כגון מסגד אל-אקצא, כיפת הסלע וכדומה)
- תיירות כלכלית:
 - תעשיית היי טק חדשנית ומגוונת המושכת אנשי עסקים מכל העולם
 - יזמות, מחקר וחדשנות במגוון תחומי דעת
 - הובלה עולמית בתחומי חקלאות, פתרונות מים מתקדמים והתמודדות עם תהליכי מדבור
 - תיירות רפואית מתקדמת
- Triple S Tourism - תיירות נופש וחופשה מפנקת במדינה מודרנית וליברלית (מוסלמים רבים מעוניינים בכך מחוץ לארצותיהם השמרניות יחסית)
- תיירות אלכוהול וקולינריה מפותחת המשלבת חוויית קניות מגוונת ועשירה
- הגישה הישראלית הליברלית לקהילת הלהט"ב, שאותה מובילה בגאווה העיר תל אביב-יפו, מהווה מוקד משיכה ייחודי (U.S.P), כיוון שזו אסורה לחלוטין ברבות ממדינות האסלאם. **זהו נושא רגיש ואסור להדגישו בשיווק היעד!!!**

ירושלים מהווה כר פורה לביקושי תיירות מוסלמית בישראל. רבים מהתיירים המוסלמים המגיעים לישראל מבקרים בה, בשל חשיבותה הרבה במורשת המוסלמית. הר הבית (חראם אל שריף) שבמזרח העיר העתיקה, הינו אתר מורשת בעל חשיבות עולמית עבור מאמינים מוסלמים.¹²

התקדשותה של ירושלים לאסלאם קשורה באזכורו של "אל אקצה" בפרק 17 בספר הקוראן, שם נזכר אירוע מקודש המוכר באסלאם בשם "מסע הלילה של הנביא מוחמד". הציטוט המוכר לכל מוסלמי מזכיר את יציאתו של הנביא מוחמד "מן המקום הקדוש אל המקום הקיצון, אשר את סביבותיו בירכנו" (קוראן 17). בשנת 661 לספירה, עם עליית בית אומיה המוסלמי לשלטון על "אומת האסלאם" שזה עתה נולדה, החל תהליך התקדשותה של ירושלים עבור מוסלמים רבים ברחבי המזרח התיכון. למן המאה השמינית לספירה ואילך, החלו מסורות מוסלמיות לקשור את הר הבית בירושלים עם מסעו הלילי הידוע של מוחמד הנזכר בקוראן, ולימים התקבע מעמדו של המושג "אל אקצה" (שפירושו בערבית = הקיצון) בחלקו הדרומי של הר הבית. מעט צפונה ממבנה

¹¹ זגה, מורן (2020). הפוטנציאל האמיתי לשיתוף פעולה בין ישראל ואיחוד האמירויות <https://www.haaretz.co.il/blogs/mitvim/BLOG-1.9122220>

¹² Tossi, Camilla (2019). *The Temple Mount Movements and the Changing Status Quo at the Holy Esplanade*, <http://hdl.handle.net/10579/15845>

זה, בחלק המערבי של רחבת הר הבית, על גבי מיקומו הקדום של בית המקדש היהודי, הוקם כבר בשנת 691 לספירה מבנה מוסלמי מפואר המוכר בשם "כיפת הסלע". מבנה מקודש זה ניצב מעל הסלע, אשר ממנו מאמינים המוסלמים, עלה מוחמד השמינימה להיוועד עם אללה ולקבל ממנו את חמש התפילות שבהן מחויב כל מוסלמי בכל יום. סלע זה מוכר במסורת היהודית כ"אבן השתייה" (ראשית ייסודו של העולם על ידי הקב"ה) וכאבן שעליה עמד אברהם אבינו להקריב את בנו יצחק בסיפור העקידה המפורסם. מסורות קדומות אלו החלו תהליך התקדשות של ירושלים לאסלאם כבר במהלך שלטון בית אומיה (661 - 750 לספירה). למן ראשית התבססות האסלאם כשלטון שושלתי מאורגן, עסקו בני אומיה (שבירתם הייתה דמשק שבסוריה) בביסוס מעמדה של ירושלים כעיר מקודשת. ירושלים אף זכתה לימים בכינוי הכבוד המוסלמי "כיוון התפילה הראשון מבין השניים", קרי זו שכלפיה כיוונו המוסלמים את תפילתם עוד טרם מכה.¹³ כיבוש ירושלים בשנת 636 לספירה החל תקופת שלטון מוסלמי בעיר שנמשכה על פני כמעט 1,300 שנים ברציפות עד לשנת 1917 (למעט התקופה הצלבנית, בה הייתה ירושלים בידי הצלבנים האירופאים בין השנים 1099-1187). במהלך תקופה ארוכה זו פיארו המוסלמים את העיר, הקימו בה בתי מדרש מרשימים (מדרסות), מסגדים ומבני ציבור.

לצד ירושלים, התפתחו מסורות מוסלמיות רבות באתרים ברחבי ארץ ישראל, שלהם כוח משיכה תיירותי משמעותי לתיירות מוסלמית. ברשימה קצרה נזכיר את:

- העיר יפו העתיקה (מסגד מחמודייה ואתרים נוספים)
- העכו העתיקה (מסגד אל ג'זאר ואתרים נוספים)
- חברון ומערת המכפלה
- ארמון הישאם ביריחו
- העיר רמלה שהוקמה כבירה מוסלמית של שלטון בית אומיה בשנת 711 לספירה
- העיר התורכית עתיקה של באר שבע ואתר באר אברהם
- חיפה העתיקה ומערת אליהו
- קרני חיטין - מקום הקרב בו ניצח צלאח א דין את הצלבנים (4.7.1187)
- נבי סמואל (קבר הנביא שמואל)
- אגם הכנרת - על פי אחת המסורות המוסלמיות, שם יתחולל קרב אחרית הימים

4. מאפייני החברה האמירית ומאפייני התיירות:¹⁴

החברה באיחוד האמירויות מורכבת מאזרחים אמיריתים ומעובדים זרים. כ- 85% מהתושבים בפדרציה הינם זרים המגיעים ממדינות שונות לצרכי עבודה. מרביתם מהודו, פקיסטאן, מלזיה והפיליפינים, אך ניתן למצוא גם עובדים רבים המגיעים ממדינות ערב וממדינות מערביות.

¹³ לוז, נמרוד (2004). אלחרם אלשריף בשיח הציבורי הערבי הפלסטיני בישראל: זהות, זיכרון קולקטיבי ודרכי הבניה. מכון פלורסהיימר למחקרי מדיניות, ירושלים.
¹⁴ מן, יוסי (2020). איחוד האמירויות - עשה ואל תעשה, בהוצאת משרד התיירות.

הפדרציה זקוקה לכוח אדם רב בגין העובדה שאוכלוסייתה קטנה מלהתמודד עם האתגר הכלכלי והתעסוקתי הנרחב, שמאפשר הפוטנציאל האמירתי. העובדים הזרים הפכו לאתגר חברתי מורכב ולכן נהוגה באיחוד האמירויות מדיניות קשוחה בנוגע להתאזרחות זרים בפדרציה. מרבית העובדים הזרים חיים באבו דאבי, דובאי ושארגיה. שאר האמירויות אינן כה בינלאומיות ומפותחות, ולכן יש בהן פחות זרים אם כי בשנים האחרונות ניכר גידול במספר הזרים המבקשים לעבור אליהן עקב מחירי הדיור הנמוכים בהן.

את אזרחי האמירויות ניתן לחלק כך:

- א. אוכלוסייה ותיקה ואוכלוסייה צעירה שתיהן בעלות השכלה גבוהה, ולרוב השכלה מערבית, המשולבת בתפקידי מפתח בניהול המדינה.
- ב. אוכלוסייה שמרנית, רובה מבני הדור הוותיק ו/או מהאמירויות הקטנות של האיחוד.
- ג. אזרחים מהמעמד הסוציו-פוליטי העליון, מבני משפחת המלוכה וממחזיקי התפקידים הבכירים במדינה ובמשק.

אוכלוסיית התושבים הזרים מתחלקת למספר קבוצות, על פי סוג התעסוקה ולא על פי מוצא/לאום:

- א. תושבים במעמד כלכלי גבוה. לרוב, אוכלוסייה זו עוסקת בתפקידי ניהול, מגזר שלישי, אקדמיה, רפואה, הייטק, תפקידים ציבוריים בממשל וכד'. למרות שרבים בתפקידים אלה מגיעים ממדינות המערב, קבוצה זו כוללת תושבים ממגוון רחב של מדינות, כולל הודו, סין ומדינות ערב.
- ב. תושבים במעמד כלכלי בינוני. לרוב, קבוצה זו משתייכת למגזר השירותים - בתי ספר, קמעונאות, עובדים טכניים, אנשי מכירות, מלונאות וכד'.
- ג. תושבים במעמד כלכלי נמוך. לרוב, מדובר בפועלי בניין, עובדי ניקיון וכד'. מרבית העובדים בתחומים אלו מגיעים ממדינות תת-היבשת ההודית, מזרח אסיה ואפריקה.

בעשור הקרוב צפוי גידול ניכר בתיירות היוצאת ממדינות המפרץ הערבי כולן ובהן גם איחוד האמירויות. בשנת 2019, נמנו 4.3 מיליון יציאות תיירים מהפדרציה (כמחצית מהאוכלוסייה).¹⁵

הסיבות העיקריות לגידול הצפוי בתיירות יוצאת הן:

- א. המפרץ הערבי מונה כיום כ- 28 מיליון נפש. בעשור הקרוב צפוי בו גידול אוכלוסייה טבעי הנאמד בכ- 20%. הגידול הניכר באוכלוסייה הצעירה, יביא לגידול טבעי בחופשות וטיולים כשרבים יחפשו חוויות חדשות ויעדים חדשים.
- ב. באיחוד האמירויות רוב מוחלט של האוכלוסייה צעיר מאד, ורק 6.1% הם תושבים מעל גיל 65. הצעירים במדינות המפרץ הערבי פתוחים בדעתם וליברלים יותר, ורבים מהם נוטים לחפש יעדים עדכניים וחוויות חדשות, ללא כל מניעה מיציאה ליעדים מערביים.

¹⁵ מן, יוסי (2020). איחוד האמירויות - עשה ואל תעשה, בהוצאת משרד התיירות

- ג. השאיפה לגיוון כלכלי מחשש לתלות גבוהה בשוק הנפט והגז, מביאה רבים בקהילה העסקית במפרץ הערבי לחפש אחר הזדמנויות כלכליות חדשות. כתוצאה מכך נרשמת עלייה חדה בתיירות העסקית היוצאת מאזור זה. הגיוון הכלכלי של ישראל ותפקידה בשוק ההייטק העולמי כמו גם תדמיתה החדשנית יכולה לעודד רבים מהם לבקר במדינה.
- ד. רשתות חברתיות הפכו לכלי העיקרי להעברת מסרים במפרץ הערבי. השימוש ברשתות החברתיות חושף את הצעירים למקומות ונופים חדשים ומייצר תמריץ ליציאה לחופשות במדינות שונות.
- ה. הזיקה האסלאמית של רבים מהאזרחים במדינות אלו, מביאה רבים מהם לחפש אחר חוויות רוחניות ולקשור את חופשותיהם במורשת מוסלמית (יש חשיבות לאפשרות להתפלל במסגד יום שישי במהלך החופשה בחו"ל).
- ו. רמת ההשכלה במפרץ הערבי ובאיחוד האמירויות בפרט עלתה בצורה ניכרת בעשורים האחרונים. מבחינה זו מחסום השפה נשבר ורבים מהם מרגישים מספיק בטוחים לצאת מהמרחב דובר הערבית.
- ז. הרמה הכלכלית הגבוהה של תושבי איחוד האמירויות ומדינות המפרץ הערבי, מאפשרת להם ליהנות מחופשות יוקרה ומריבוי נסיעות לחו"ל. גם החוויות התיירותיות נצרכות בהתאם לרמת החיים הגבוהה של האמירתיים.

מועדי הנסיעות באיחוד האמירויות:

מרבית האזרחים באיחוד האמירויות טסים לחופשה לפחות פעמיים בשנה. הנסיעות מתרחשות סביב מועדי החגים האסלאמיים (עיד אל פיטר ועיד אל אדחא, שמועדיהם משתנים בכל שנה בהתאם ללוח השנה המוסלמי) ובעונת הקיץ. חופשות החגים נוטות להיות קצרות יותר ומותאמות בדרך כלל ליעדים קרובים. לצד אלו, יוצאים האמירתיים לחופשות קיץ ארוכות בנות שבועיים ויותר במגוון יעדים רחוקים יותר, על מנת ליהנות ממזג אוויר נוח יותר. היעדים הפופולאריים הם: ארה"ב, מלזיה, תאילנד, מצרים, בריטניה והודו.

העיר תל אביב-יפו בשילוב עם ירושלים יכולות להוות צירוף מצוין, הן כיעד לחופשות הקצרות והן כיעד לחופשות ארוכות יותר של שבוע עד עשרה ימים לאוכלוסייה האמיריתית.

מאפייני החופשה האמיריתית:

קיים שוני בין אזרחים לבין התושבים בבחירת מאפייני החופשה. על פי רוב, התושבים ינצלו זמן חופשה לצורך ביקור משפחות וחופשת מולדת. לעומתם, האזרחים האמירתיים מעדיפים תיירות נופש. ההעדפה התיירותית של האמירתיים הינה ביעד עשיר באתרים, תרבות, בידור וחיי לילה, וניכר עניין בערים גדולות ומרשימות בעלות אופי בינלאומי.

א. חופשת האזרחים האמירתיים משפחתית מאוד במהותה. 71% מאזרחי הפדרציה מעדיפים חופשה משפחתית על חופשה בקבוצה מאורגנת או בזוג. המשפחה האמיריתית מונה בממוצע זוג הורים ושלושה ילדים. החופשות כוללות לעיתים גם את הורי הבעל והאשה, משפחות האחים והדודים ובחלק מהמקרים גם את העוזרת האישית.

- ב. חופשות שאינן משפחתיות כוללות: טיולים מאורגנים, טיולי גברים (מאורגנים ולא-מאורגנים), טיולי נשים (מאורגנים ולא-מאורגנים), תיירות עסקית (בודדים וקבוצות קטנות), תיירות מרפא (משפחה מצומצמת) ותיירות דת ונישה (על פי נושא עניין).
- טיולים מאורגנים יכללו לרוב סיורי אתרים ושהייה במלונות ברמה גבוהה. חופשות מהסוג הזה פונות לרוב לאוכלוסייה הבוגרת יותר, ונחלקות בין קבוצות לגברים בלבד, קבוצות לנשים בלבד וקבוצות משולבות.
 - בתיירות העסקית האמירתיים מעדיפים נסיעה אישית ולא מאורגנת, ובניית התכנית על ידי הגורם המזמין.
 - תיירות רפואית (יוצאת) - אזרחים רבים במפרץ הערבי נוטים לבקש טיפולים רפואיים פרטיים בבתי חולים בעיקר בגרמניה, תאילנד ובריטניה. מדובר באזרחים אמידים ובעלי יכולת, הזקוקים לטיפול רפואי מציל חיים ברמה גבוהה. תיירות מסוג זה התקיימה בישראל עוד לפני הסכמי אברהם, בזכות הרפואה המתקדמת בישראל, ונראה שכעת תיירות זו יכולה להתפתח עוד יותר. לתל אביב יש פוטנציאל מרשים למשיכת תיירות מסוג זה, בזכות השירותים הרפואיים המוצעים בבי"ח איכילוב.
 - תיירות דת מוכוונת לקהל יעד, שלרוב ביצע את החאגי' ומעוניין בביקור באתרים מוסלמים חשובים נוספים. המורשת המוסלמית והאתרים הקדושים והחשובים לאסלאם בישראל מעניקים פוטנציאל גבוה לתיירות מסוג זה.
- ג. קניות הן חלק חשוב בתרבות החופשה האמירתית. סקרים מצביעים 48% מהאמירתיים בוחנים את נושא הקניות בבחירת יעד החופשה. לצד הקניות, מחפשים האמירתיים גם מתקני שעשועים לילדים, פסטיבלים, חופי ים וכן לעיתים מועדוני לילה למבוגרים (בטיולי הגברים, אך זהו נושא מוצנע ואסור להדגישו בשמו בפרסום היעד).
- ד. האמירתיים נוטים להעדיף יעדים שבהם יש מקומות תפילה, מקומות עם מסעדות המוגדרות כחלאל ולעיתים גם יעדיפו במקומות עם אוכלוסייה בעלת זיקה לשפה הערבית או זהות אסלאמית. האוכל הכשר מתאים לשומרי חלאל (אך לא ההפך) ולכן ישראל מהווה יעד נוח בהיבט זה. מקומות תפילה אינם חייבים להיות במסגדים. במלונות רבים בעולם ישנם חדרי תפילה למוסלמים, אשר לרוב משמשים את התיירים לתפילת הבוקר.
- ה. האביב הערבי אמנם פגע בתיירות האמירתית למדינות ערב, אך בחינת התנהגות התייר האמירתי בעבר מאפשרת הבנה של מוטיבציות ומאוויו האמירתיים בחופשות:
- לבנון נהגה לייצג את החופשה המשפחתית האידיאלית - חופים פתוחים, אקלים נעים יחסית, קולינריה מעולה, פסטיבלים ומופעי מוסיקה
 - בחריין - ערבית, זיקה שבטית חזקה, קשרי משפחה
 - עומאן - זולה, שקטה ובה חופי ים קסומים

- סעודיה - עלייה לרגל ותיירות מורשת
- מצרים - אתרים היסטוריים והחוויה האורבנית של קהיר העצומה

ו. על פי הערכות אנשי התיירות באיחוד האמירויות, עומדת ההוצאה המשפחתית הממוצעת של אזרחי האמירויות ביעד עצמו בחופשה ארוכה על כ- \$20,000 למשפחה גרעינית בעוד בחופשות הקצרות, מוציאה משפחה גרעינית ממוצעת כ- \$5,000.

5. היתרונות של העיר תל אביב-יפו לתיירות אמירתית:

- העיר תל אביב-יפו מוגדרת כאחד מהיעדים העיקריים של האמירתיים בישראל מהסיבות הבאות.
- א. רבים מהאמירתיים מחשיבים את תל אביב בתור העיר המרכזית של מדינת ישראל.
 - ב. העיר תל אביב אינה נושאת תחושות קונפליקט ומתחים פוליטיים הנוגעים לסכסוך הישראלי-פלסטיני, בניגוד לעיר ירושלים.
 - ג. המיתוג של תל אביב באמירויות נחשב לחזק וחיובי - כעיר המשדרת ערכים של ליברליות וקידמה, עימם מזדהה האוכלוסייה האמירתית. ישנה סקרנות לגבי חיי היום-יום והלילה של תל אביב. ניכר הבדל בין תפיסה זו של תל אביב לבין תפיסת ירושלים כעיר בעלת זיקה דתית.
 - ד. תל אביב הינה יעד נוח ללינה לסיורי כוכב ביום ובילוי בעיר בלילה.
 - ה. תל אביב נחשבת ליעד אטרקטיבי בהיבט של קולינריה, פסטיבלים, קניות וחופים - התואמים את העדפות החופשה של האמירתיים.

6. סיכום:

לתל אביב-יפו יש פוטנציאל משמעותי מאוד לפיתוח תיירות ממדינות מוסלמיות וממדינות המפרץ הערבי, וזאת תוך שימת דגש על תיירות נופש, תיירות עסקית ותיירות תרבות. למרות מספרם הנמוך של האמירתיים, רבים מהם נופשים בחו"ל לפחות פעם בשנה ולכן התיירות הנכנסת מאיחוד האמירויות לישראל מהווה נקודת פתיחה טובה לפיתוח ערוץ זה. על מנת להצליח בשיווק תיירות לאורחים ממדינות מוסלמיות, מוטל על מנהלת עיר עולם ותיירות לפתח מוצרים חדשים הנותנים מענה לתייר העדכני ממדינות המפרץ הערבי, תוך שימת דגש על מענה לצרכים ולמוטיבציות שהוצגו במסמך זה. החיבור עם ירושלים חיוני ומועיל לתל אביב, והשימוש במוטיבים הערביים וההיסטוריים של יפו יועיל מאוד לקידום תדמיתה ולשיווקה של העיר. ראוי לשים דגש על פיתוח זהיר ומושכל של הפוטנציאל לאירוח מוסלמים מקהילת הלהט"ב, א5אך כאמור נושא זה דורש הצנעה, זהירות ופיתוח נבון.

